

Peane, kronikken i Helge Paulsen, en oversikt over Lebensborns historie i Norge. Han har basert sine undersøkelser på tyske arkiver i Norge og i Tyskland. Han hevder at de barn som er født på de tyske fødehjem i Norge ikke kom til verden på grunn av SS-aktiviteter, men ganske enkelt fordi barna ble født av en norsk kvinne som hadde fått det med en tysk soldat.

Etter frigjøringen i 1945 regnet norske myndigheter med at det i Norge var omkring 8000 barn født utenfor ekteskap av norsk mor og tysk far. Av disse barna befant omkring 500 seg på barnehjem. De 7500 andre var dels hos mødrene, dels hos andre slektninger, ofte de norske besteforeldrene, eller plassert på andre måter.

Disse barna, som samlet utgjorde et sosialt problem for myndighetene, kom selv utforskyldt til å bære de største problemene under oppveksten i etterkrigsårene. Den tyske organisasjon som under krigen hadde med barna å gjøre, har i det siste fått stor og sensasjonelt preget publisitet, etter at to franske forfattere,

Marc Silleb og Clarissa Henry, skrev en bok om den. Fordi de sensasjonspregede og til dels sterkt misvisende avisoppslag om dette spørsmålet må virke opprørende og sårende for svært mange av de tusener av mennesker dette berører i dag, må det være på sin plass med en liten opp-

bladet, som i denne saken stilte meg noen spørsmål over telefon, har 28. april under «Dagens tema» lagt meg i munnen ordet «avisstedene» om de tyske fødehjemmene i Norge. Det må jeg sterkt ta avstand fra. Jeg presiserte tvert imot at noe slikt ikke eksisterte.

bære at faren var en tysk soldat. En stor del av de tyske tropper i Norge under krigen var stasjonert her meget lenge, i årevis, noen i hele fem år. De var spredt over hele Norges land, i bygder og byer i må fiskevær, til dels innkvartert i private hjem.

Om av befolkningen i sin alminnelighet, siden barnas fedre tilhørte den fiendtlige okkupasjonsmakt. Mange av barna ble født på de fødehjemmene tyskerne opprettet i Norge, dit kvinnene ofte ble sendt når fødselen nærmet seg. Men dette er selvsagt ikke det samme som at disse steder var «avissteder». Et sted skulle barna fødes, og for noen av de barn som ble født i Norge under krigen, skjedde det altså på et tysk fødehjem eller mødre hjem.

De tyske fødehjemmene i Norge ble administrert og ledet av «Abteilung Lebensborn», som var en avdeling av det tyske SS- og politivesen i Norge (Höherer SS- und Polizeiführer Nord). Avdelingens personale og fødehjemmenes tyske leger, jordmødre og pleiersker ble skaffet av den tyske organisasjon «Lebensborn e. V.». Forkortelsen «e. V.» betyr «eingetragener Verein» eller på norsk «innregistrert forening», en vanlig tysk forkortelse.

Lebensborn-organisasjonen var grunnlagt av Himmler i

1930, for å arbeide med rase-messige og befolkningspolitiske spørsmål. Den skulle propagandere for at tyskerne måtte sette mange barn til verden for å styrke Tyskland militært, premiere mødre med mange barn og bekjempe abort. Den skulle spesielt støtte SS-folk, med mange barn og mødre med barn av «godt blod», særlig trengende, ugifte mødre, som hvis de ville, kunne føde i hemmelighet på Lebensborn-hjem, d.v.s. at barna på disse hjemmene i Tyskland kunne fødes uten å bli innført i offentlige fødselsregistre, bare i Lebensborns egne registre.

Enkelte ting tyder på at det mot slutten av krigen kan ha eksistert «avisstasjoner» for SS i Tyskland, men det er aldri blitt historisk påvist at slike faktisk fantes. Det som er helt sikkert er at det i Norge ikke fantes noe som helst i den retning.

Lebensborn kom for alvor inn i bildet i Norge i oktober 1940. Da ble det i Berlin holdt et møte hvor man drøftet

spørsmålet om å opprette Lebensborn-hjem her. På møtet deltok Himmler selv, sammen med to av sine håndgangne menn, den ene var Lebensborn-lederen, SS-Standartenführer Max Sollmann, Reichskommissar Terboven møtte sammen med sin SS-politisjef, Rediess, og to av avdelingslederne i Reichskommissariat i Oslo. Det grunnlagde diskuterte spørsmålet på, var nok så spinkelt. Det fantes til da ca. 15 norske kvinner som ventet barn med tyske soldater utenfor ekteskap. Men man ventet at det ville bli atskillig flere. SS var interessert i å få disse barna under sin kontroll etter hvert som de ble født. Man ble enig om at det i Oslo skulle opprettes en Lebensborn-avdeling og i Norge et Lebensborn-fødehjem.

I februar 1941 ble så Lebensborn-avdelingen opprettet som et kontor underlagt Terboven. Lebensborn-sjef i Norge ble SS-Sturmbannführer Tietgen, som senere ble avlest av SS-Sturmbannführer Raeder. Kontoret ble først lagt

Helge Paulsen: (Riksarkivet)

Dagbladets kronikk 21. mai 1976

Lebensborn i Norge

klaringsrunde basert på historiske kjennegjerninger. Et bitert leserinnlegg fra en av de direkte berørte i Dagbladet 4. mai tyder for eksempel på det. La meg med en gang fastslå det aller viktigste: Noen organisert form for tyske barneavl, eller noen som helst form for «avisstasjoner» for mennesker, eksisterte ikke i Norge. En journalist i Dag-

De tyske fødehjem eller mødre hjem i Norge var ikke mer «avissteder» enn t. eks. fødeavdelingen på Aker sykehus i dag kan karakteriseres som «avissted». De var rett og slett fødehjem, eller mødre hjem som man helst sa før i tiden. De barn som ble født der, er avlet på nøyaktig samme måte som vi alle sammen er avlet. Det uvanlige er

Det var naturlig at det under disse forhold måtte oppstå en mengde forbindelser mellom tyske soldater og norske kvinner. Det motsatte ville ha vært høyst besynderlig. Det er også naturlig at et resultat ble et stort antall barn av norske mødre og tyske soldater.

Like naturlig er det at dette forholdet ble sterkt for-

under Landbruksauksjonen i Reichskommissariat, som da var ledet av SS-Obersturmbannführer Richter, en rase-ekspert fra Stab des Stellvertreters des Führers i Berlin. Richter ble i 1942 overført til SS- og politivæsenet under Rediess og gjort til Rasse- und Siedlungsführer i Nord (rase- og bosetningsfører), og hit ble også Lebensborn-avdelingen overført. I den delen av Lebensborn-innrettet, som var etablert i Oslo i arbeids-gate 7. Likesom kontoret ble det av kamouflasjegrupper var underlagt Reichskommissariat, ble leiekontrakten for Arbeiensgate 7 ikke opprettet med SS, men mellom eieren og Deutsche Arbeitsfront (DAF), som formelt skulle stå som leier av gården. Det ble forberedt kjøp eller leie av passende hjem flere steder i landet. I Reichskommissariats hushold for 1941, arbeidet det var i 1941, ble det fremmet med 1237 Wohnungsbauplanen i Lebensborn, eller vel 4 millioner kroner. Det omfattet kjøp og embygging av Hofteig gård i Østfold og Hotell Hurdals Verk, begge som mødre- og barnehjem, leie og drift av Kristinshundveien 5 i Oslo som oppholds- sted for vordende mødre, og videre anskaffelse av et mødre- og barnehjem og et mødre-oppholdshjem i Trondheim eller Bergen.

Disse første planene var basert på at man ventet tusen fødsler i året, hvorav 600 skulle skje på Lebensborn-hjemmene, mens 400 var ventet å måtte finne sted på lokale klinikker på grunn av den lange reiseveien.

Etter hvert ble det oppret-

tet flere Lebensborn-hjem i det rene fødehjem (mødre-hjem), dels oppholdssteder for mødre, dels rene barnehjem. De mest kjente stedene var Hurdals Verk, Hosbier Hotel i Brumunddal, Godthåab i Bærum, Moldegård ved Bergen, Klekken Turisthotell og Stalheim Turisthotell. Der var også andre, som Stalheim og Stalheim. Begynne med var enkeltvis siden ved Lebensborns virksomhet i Norge, hjemme-lige. Det gjaldt dens tilknytning til SS. Senere var det bare dens fjernere mål i den nazistiske rasepolitikk det ble tidt stille om, dens daglige drift var ingen hemmelighet. Omsetning til det som har vært hevdet i avisoverskrifter. Den første offentlige forordning om de barna det gjaldt, kom 28. juli 1942. Forordningen ble offentliggjort samtidig i det offisielle tyske lovdende i Berlin, Reichsgesetzblatt, og i Terbovens Verordnungsblatt i Oslo, og den var undertegnet av Hitler, Keitel (sjef for Oberkommando der Wehrmacht) og Lammers (Reichsminister, og Chef der Reichskanzlei). Forordningen het på norsk «Forordning om omsorg for barn av personer tilhørende den tyske verkmakt i de besatte områder av 28. juni 1942». Forordningen gjaldt i tillegg med senere forordninger om samme sak, Norge og Nederland. Terbovens kunn-gjøringsblad var offentlig; en kunne abonnere på det i bok-handlene. Det utkom på norsk og tysk.

Forordningen fastslo at det etter søknad av mødrene skulle ytes barn av tyske militær-

personer med norske og nederlandske kvinner en spesiell for- og beskyttelse. For-sorgen skulle omfatte utgifte- ne ved fødselen, underhold- ningsbidrag til mødrene før og etter fødselen, underhold- ningsbidrag til barna, anbringelse av barna i hjem med mødrenes tillatelse, for- og mødrene skulle skaffes et passende arbeidssted. Det tyske rike skulle betale alle utgifter. Formålet var ifølge paragraf 1 «vedlikehold og fremmen av rasemessig i sett verdifullt germansk av- geds». Utfyllende forordninger og nye bestemmelser kom 13. og 18. februar 1943, 13. august og 26. oktober 1943, offentlig- gjort i Terbovens Verord- nungsblatt. Sistnevnte (26.10.43) brakte for første gang offisielt Lebensborn inn i bildet, idet den fastslo at a- ker angående norske kvinner som ventet barn med en tysk militærperson eller annen tysk statsborger i Norge, her- te inn under «Abteilung Le- bensborn beim Höheren SS- und Polizeiführer Nord beim Reichskommissar für die be- setzten norwegischen Gebie- te».

Forskriftene av 26. oktober 1943 — offentliggjort i Ver- ordnungsblatt nr. 1, 1944, fastslo i detalj hvordan støn- den til mor og barn skal skje, hvor mye pengestøtte som skal betales, hvor i Norge, osv., og også hvordan støtten skal skje hvis moren gifter seg med den tyske faren eller reiser til Tyskland.

Det franske forfatterpar har ifølge Dagbladet 24.4.76 (Jeg har hittil ikke sett boka)

hevdet at 60 000 norske kvin- ner giftet seg med tyskere under krigen. Påstanden er ikke bare usann, den er direk- te dum. Det første året av ok- kupasjonen skjedde det ikke eller så si ikke tysk-norske ekteskap. I hvert av de fol- gende fire år skal det altså ha vært inngått 15 000 slike ek- teskap. Hvert år altså 3 750. Hvor mange påstanden er, ser vi ved å sammenlikne med stat- istikken over inngåtte ekte- skap i Norge i alt. Det ble i Norge i krigsårene inngått under 25 000 ekteskap gjen- nomsnittlig pr. år. Langt over- halvparten av disse skulle alt- så være tyske soldatekteskap.

Sannheten er at det meget sjelden forekom tysk-norske ekteskap under krigen. De tyske militære myndigheter var meget imot slike ekteskap og nedla i 1940 kategorisk forbud mot dem. Forbudet skrev seg fra Oberkomman- do der Wehrmacht og gjaldt i alle de okkuperte land. En av de ting som ble drøftet på det foran nevnte møte i Berlin i oktober 1940 om Lebensborn, var hvordan man skulle få Wehrmacht til å omgiere be- slutningen for Norges vedkommende. Det ble beslut- tet at Terboven skulle hen- vende seg personlig til Wehr- machtebefehlshaber i Norge, general von Falkenhorst, i sa- ken.

SS-framstøtet fikk følge av en akksjon fra NS i Norge. Man fant ut at det tyske militæ- re forbyr mot ekteskap i Nor- ge satte et mindreverdighets- stempel på norske kvinner, de var ikke gode nok til å bli gift med tyske soldater. Quis- ling rettet i februar 1941 en formell protest til Reichsminis-

ter Lammers på dette grunn- lag, og protesten ble støttet av Quislings venner innenfor visse partikretser i Berlin. Det ble innført på bestemmel- sene, men ikke slik at det på noen måte ble lett å bli tysk gift. Det måtte i hvert enkelt tilfelle søkes til Oberkomman- do der Wehrmacht i Berlin for å få ekteskapsstillatelse, og OKW skulle så utvirke Hitlers avkallelse i hvert til- felle. Det måtte vedlegges søknaden fotografier av bru- den forfra og i profil, osv.

Det ble så etter hvert en del tysk-norske ekteskap, men de kan telles i hundrer, ikke i titusener. Og disse ekteskape- ne har heller ingenting med Lebensborn å gjøre, unntatt i de tilfeller da en tidligere Le- bensborn-understøttet mor se- nere giftet seg med barnefa- ren.

Noen regulær kidnapping av barn, slik som Lebensborn drev bl. a. i Polen, forekom ikke i Norge. Men en del barn ble sendt til Tyskland i mars 1944 reiste 4 i Lebensborn- pleiersker med 12 tysk-norske barn til Dresden; i april 5 pleiersker med 16 barn; i juni 5 pleiersker med 15 barn til Leipzig. Nøyaktig hvor man- ge som ble sendt, er ikke kjent, men tallene kan ikke være svært høye. Da Stortinget i 1947 behandlet spørsmå- let om bevilgning av penger til hjemsendelse fra Tyskland av slike barn — Stortingspro- posisjon nr. 165, 1947 — opp- lyste statsråd Oskar Tørp at man da hadde navn på ca. 150 norske barn med deres adres- ser i Tyskland, og at man vis-

ste at ytterligere ca. 100 barn var blitt sendt til Tyskland, uten at man visste om de fremdeles var der. Barna ble samlet i en UNRRA-leir ved Hamburg for å sendes hjem. Etter frigjøringen ble de forskjellige Lebensborn-hjem i Norge oppløst. Godthåab i Bærum og Moldegård ved Bergen først i 1946. Barna ble yngste født etter frigjøringen overtatt av mødrene eller andre slektninger, eller bort- adoptert. De første de fikk de norsk perso- nale. Barna snakket bare tysk til den tid, så måtte de lære norsk, og ble av den grunn

ifølge Dagbladet (24. april) forteller om en tysk «for- plantningskampanje av ube- skrivelig omfang» og (1. april) forteller at Lebens- born-førerne «lokket de uskyldige norske pikene i fel- len» ved å friste med gratis kino, konserter, restaurantbe- søk etc., må dette karakteri- seres som det rene lov. Noen «forplantningskampanje» forekom ikke i Norge, og Le- bensborn hadde ingen ting med barnas tilblivelse å be- stille, og organisasjonen gikk først med mødrene å gjøre ikke før eller etter fødselen. A- kalle de stakkars, ofte ulyk-kelige kvinnene «avlshopper» (Dagbladet 24. april) er helt grotesk.

Det er sannsynlig at de mø- dre som ga fra seg barna, gjorde dette frivillig.

Det var ikke med NS- myndighetenes velsignelse Le- bensborn drev sin virksomhet i Norge. Det NS-ledede Sosia- ldepartementet forsøkte for- gjeves å få en viss kontroll med hva som foregikk, men fikk ikke en gang svar på sine henvendelser om be-

handlingen av barna. Spør- målet ble behandlet som et rent tysk anliggende. Barna ble omgitt av tysktalende pleiersker (de norske mødrene som ble ansatt ved hjemmene, gjorde vesentlig underordnet hjelpearbeid. De ca. 150 barna på Godthåab var fra 1 måneders alder til 4 år, de hadde tyske pleiersker helt til langt ut i september 1945, først da fikk de norsk perso- nale. Barna snakket bare tysk til den tid, så måtte de lære norsk, og ble av den grunn lenge stående tilbake med hensyn til taleferdighet. Dette var enda et handicap i tillegg til de andre de startet livet med i det norske samfunnet. Til slutt skal det her bare opplyses at Dagbladets opp- slag 4. mai: «SS-general skrev bok om Lebensborn i Norge», er det rene sludder. Det hevdes at Rediess skrev en bok «SS für ein Grossger- manien». «SS für ein Grossgermanien» er for det første ingen bok, men en samling på 3 små hefter, alle forfattet eller rettere sagt redigert av en mann ved navn Fritz Reipert. De er riktignok utgitt i regi av SS- og Poli- zeiführer Nord, Rediess, men det er noe helt annet. Tredje hefte heter «Schwert und Wiege» (sverd og vugge); innholdet kan en jo tenke seg, det er SS-propaganda, rasero- mantikk, SS-onsketenking. I det hele tatt er de aktuel- le Lebensborn-reportasjene preget vel så meget av onsketenkningen fra SS som av mer nøktern historisk vir- kelighet. Onsketenkningen ble heldigvis aldri virkelighet.